

Er nettsamtaler samtaler?

En kommunikasjonsteoretisk drøfting av fenomenet chat

Hildegunn Otnes, NTNU (Universitetet i Trondheim)

This article, based on a lecture held in connection with the author's dissertation in June 2007, employs a communicative perspective on "chatting", and discusses if and to what extent chatting on the web can be considered as conversation. The author carries out a conceptual discussion based on different definitions of the term "conversation" as well as on examples from the author's dissertation. The article is divided into three parts: 1) a presentation of different communication tools; 2) a discussion of the concept of "conversation"; and 3) an evaluation of the term "conversation". The concept of chatting is discussed from four perspectives: the modality perspective (written – oral); the cooperation perspective; the synchronistic perspective (synchrony – asynchrony); and the sequentiality perspective. A main conclusion is that the modality is not as central in the categorization of conversations as one may assume. It is the functions that decide. The chatting technology shows interesting potential as a conversation tool, and its utility depends on the users' competence, the users' aims, and the context of the communication.

Keywords: chat, conversation, instant messaging, literacy, orality

Det har de siste årene vært en sterkt økende bruk av det som på folke-
munne kalles "chat" – eller som jeg i mitt arbeid har kalt *synkrone nett-
samtaler* (Otnes 2003; Otnes 2007; Schwebs & Otnes 2006).¹ I denne
artikkelen kommer jeg til å bruke disse to benevnelsene om hverandre
når jeg skal diskutere trekk ved denne kommunikasjonsformen.

Otnes, Hildegunn. "Er nettsamtaler samtaler? En kommunikasjonsteoretisk drøfting av fenomenet chat."

HUMANIT 10.2(2009): 30–54. © Författaren

Published by the University College of Borås

Når man "chatter" bruker man skrifttegn, men det er ellers en svært samtaleliknende kommunikasjonsform. I den forbindelse er det relevant å stille følgende spørsmål: *Er nettsamtaler samtaler?* I denne artikkelen skal jeg søke å besvare dette spørsmålet, eller i det minste diskutere det ut fra flere kommunikasjonsteoretiske perspektiv. Diskusjonen vil ta utgangspunkt i beskrivelser forskere innenfor datamediert kommunikasjon har gitt av "chat". Sosiologiske eller pedagogiske aspekt ved nettsamtaler diskuteres ikke i denne artikkelen, selv om disse også er svært interessante. Kommunikasjonsforskere, tekstforskere og lingvister har i mindre grad forsket på nettkommunikasjon enn det sosiologer og pedagoger har gjort. Etter hvert har det likevel blitt flere forskere også fra disse fagfeltene som har tatt interesse for språk og kommunikasjon på nettet, og som bruker sin spesifikke fagkompetanse til å forstå og beskrive de digitale kommunikasjonsformene og sjangrene (bl.a. Ferrara, Brunner & Whittermore 1991; Reid 1991; Garcia & Jacobs 1999; Herring 2001, 2002, 2007; Beißwenger 2002; Orthmann 2004; Baron 2005a). Det vil ikke bli trukket inn materiale fra muntlige samtaler, da dette ikke sees som en komparativ studie. Det er nettsamtaler som er temaet, og det er disse som skal defineres i denne artikkelen. Chat-eksemplene jeg trekker inn i diskusjonen er hentet fra min doktorgradsstudie (Otnes 2007). Det er en studie av nettsamtaler mellom lærerstudenter, der nettsamtalene er brukt som dokumentasjon på faglige diskusjoner i studentenes digitale mapper. Forskningsspørsmålene i doktorgradsavhandlingen var i stor grad didaktiske, og hovedfokuset mitt var på lytte-fenomenet. Disse aspektene vil i liten grad bli berørt i denne artikkelen.²

Jeg kan slå fast først som sist at det ikke fins entydige definisjoner av chat, og ingen forskere svarer direkte *ja* eller *nei* på spørsmålet om nettsamtaler er samtaler. Men flere har sammenliknet chat og muntlige ansikt-til-ansikt-samtaler ut fra ulike kriterier. Jeg ser det slik at det her er et spørsmål både om *begrepsbruk* og om *begrepsinnhold*. Jeg har derfor valgt å strukturere artikkelen i tre deler, der jeg vil si noe om:

- 1) selve kommunikasjonsverktøyet (kort beskrive ulike typer chat rent teknisk),
- 2) samtalebegrepet (diskutere ulike aspekt i synkron nettkommunikasjon i lys av samtaledefinisjoner), og
- 3) selve samtale-*termen* (vurdere om samtale er den heldigste benevnelsen på denne kommunikasjonsformen).

Det andre spørsmålet vil bli viet mest plass.

Nettkommunikasjonsverktøy

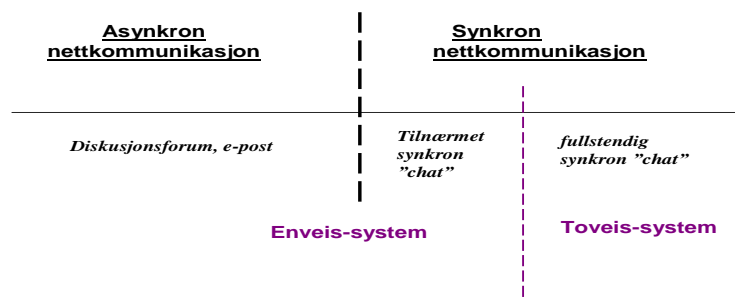
Datamediert kommunikasjon – eller CMC – kan være både talebasert og skriftbasert. Bruken av den talebaserte (som for eksempel *Skype*) har bredt seg de siste årene og brukes primært som et alternativ til telefonen. Dessuten brukes videokonferanser med bilde og lyd.³ Det er imidlertid den skriftbaserte som har vært mest gjenstand for interesse og forskning – og som for mange er ensbetydende med CMC. Også i denne artikkelen er det den skriftbaserte kommunikasjonen det handler om. Det er denne som representerer det nye og det utfordrende for forskere å definere og klassifisere. Den amerikanske lingvisten Susan Herring (2007) mener at CMC-forskere har et sterkt behov for klassifisering i takt med den økende utviklingen av datamediert teknologi. Nye teknologier vil oppstå med jevne mellomrom, og Herring mener dette stiller kontinuerlige krav til lingvister om å gi systematiske beskrivelser av de nye kommunikasjonsformene.

Den skriftbaserte nettkommunikasjonen kan deles inn i to hovedkategorier – nemlig *asynkrone (ikke-samtidige)* og *synkrone (samtidige)* varianter. I asynkron nettkommunikasjon, som e-post og diskusjonsgrupper, trenger ikke aktørene være pålogget samtidig. Ved synkron nettkommunikasjon er samtidig pålogging og tilstedeværelse foran skjermene vanligvis en forutsetning. Det er denne synkrone formen som gjerne kalles *chat*, *synkrone nettsamtaler* eller kort og godt *nettsamtaler*.

Innenfor synkron nettkommunikasjon fins det også grader av samtidighet, og jeg skiller derfor mellom de to hovedkategoriene *tilnærmet synkrone* og *fullstendig synkrone* nettsamtaler ("chat") (Schwebs & Otnes 2006; Otnes 2007) (jfr figur 1). De *fullstendig synkrone samtalene* er sjeldnere.⁴ Rent visuelt har alle deltakerne hver sin rute på skjermen, og derfor

er det på engelsk også kalt "split-screen-chat" (Herring 2007). Alle replikker fra en person vil komme i en og samme rute. Ytringen kommer fram på skjermen etter hvert som den produseres, slik at samtalepartnere kan følge med tegn for tegn, vel å merke hvis man ikke er opptatt av egne formuleringer og av å se på eget tastatur. Partene kan dessuten ytre seg helt samtidig i hver sin rute, og kommunikasjonsformen har av den grunn også blitt omtalt som *toveis*, eller *two-way transmission* (Cherny 1999). Denne chat-typen er derfor svært lik muntlige samtaler. Etter endt samtale er det vanskelig å anslå i hvilken rekkefølge replikkene har blitt produsert partene imellom, og man får heller ikke helhetlige utskrifter av disse samtalene. Dette er trolig en sentral grunn til at det også er forsket lite på slike.

De *tilnærmet synkrone* samtalene er mest utbredt. I slike samtaler kommer en og en replikk opp på skjermen i en fellesrute, og det kommer automatisk navn på "taleren" foran replikken. Replikkvekslingen blir altså ikke hundre prosent "samtidig", men kan muligens snarere sammenliknes med en meget rask tekstmeldings- eller e-post-korrespondanse. Kommunikasjonsformen er også kalt "kvasi-synkron" av samtaleforskerne Angela Garcia og Jennifer Jacobs (1999). Kommunikasjonen er *enveis* (*one-way transmission*; Cherny 1999). Denne samtaleformen er mest utbredt, og det er den jeg vil ha fokus på i denne artikkelen.

Figur 1. Ulike typer skriftlig nettkommunikasjon

Inntil for få år siden var det vanligst med nettkommunikasjon mellom mange mennesker, ofte ukjente for hverandre, i *offentlige* rom på nettet. Den aller mest kjente varianten er *IRC (Internet Relay Chat)*. Her er det ofte mange deltakere og mange samtaletråder, og de kan derfor oppleves som ganske kaotiske. De likner ikke på det vi tenker på som "vanlige samtaler", og langt mindre på tradisjonelle skriftlige sjangrer. I IRC kommuniserer man ofte anonymt og kanskje også med en fiktiv identitet. Dette blir til tider mer som et spill og passer ikke med det lingvisten Herbert Clark (1996) har som ett av *sine* kriterier for samtale, nemlig at deltakerne inntar roller som seg selv.

De siste årene har det blitt svært populært med mer *private* samtaler, oftest med bare to deltakere, i private "rom". Den mest brukte varianten i Norge er *Windows Live Messenger*, i dagligtale kalt *MSN* eller *Messenger*.⁵ Man har venner, kolleger og slektninger på en liste på nettet, og kan kontakte dem for en prat når man ser de er pålogget. Det meste av mitt chat-materiale er blitt til via dette verktøyet. MSN er også tatt i bruk på flere arbeidsplasser, alternativt til e-post, samt i undervisning. De fleste vil regne MSN-samtaler som "chat", mens enkelte forskere kaller denne private varianten for *Instant Messaging* (på norsk *direktemeldinger* eller

lynmeldinger), og forbeholder chat-begrepet for de store offentlige samtaler. Jeg finner dette noe forvirrende og liker bedre den inndelingen blant annet Herring bruker mellom *offentlig* og *privat* chat. Mye av den tidligere faglitteraturen har handlet om IRC (Reid 1991, Werry 1996, Herring 1999), men i de siste årene har det også kommet studier av den private varianten, blant annet fra den amerikanske lingvisten Naomi Baron (2005a).

Av denne tekniske presentasjonen av ulike chat-varianter ser vi at det ikke er enkelt å svare entydig på om nettsamtaler er samtaler – eller i hvilken grad de er det. Herring (2007) insisterer på behovet for en *fasettert beskrivelse og klassifisering*. Spørsmålet i denne artikkelen, *om nettsamtaler er samtaler*, blir dermed for generelt. Svaret vil variere alt etter hvilke kommunikasjonsprogram vi har for oss og ikke minst hvordan de brukes. Dernest vil svaret variere i forhold til ulike kontekster, både av teknisk og av sosial art. Vi får ulike *sociotechnical modes*, som Herring (2002) kaller dem. Det utvikles med andre ord ulike lingvistiske og kommunikative praksiser og konvensjoner avhengig av så vel mediale som situasjonelle faktorer.

Samtale-begrepet

Hva kjennetegner så en ”vanlig” samtale? Vi kan starte med en enkel, overordnet definisjon gitt av samtaleforskeren Jan Svennevig:

En samtale er en muntlig tekst som skapes fortløpende av to eller flere personer i samarbeid. I motsetning til skriftlige tekster er fokuset i samtalen mer på prosessen enn på produktet. (Svennevig 1995, 56; mine uthevinger).

Han har en mer kompleks definisjon på engelsk få år senere – som sier noe av det samme, men som i tillegg nevner det *improviserte og uforberedte* ved samtaler og at deltakerne *veksler på å ha ordet*. Han har også med i sin definisjon at samtaler er *sevensielt organisert*, det vil si organisert i mindre små sekvenser med replikker som hører sammen.⁶ Svennevigs definisjoner er laget med utgangspunkt i kriterier fra andre definisjoner, blant annet hos lingvisten Herbert Clark (1996) og hos sentrale Conversation Analysis-forskere. Jeg vil ikke la disse definisjonene

styre diskusjonen min, men ha dem med når jeg nå skal se på noen utvalgte trekk som vektlegges av CMC-forskere når de kategoriserer nett-samtaler som samtaler. Forskerne trekker fram mange detaljerte kriterier, og jeg vil i det følgende forsøke å samle noen av dem i fire hovedaspekt, ”de fire S-er”:

- det *skriftlig-muntlige*
- det *samarbeidende*
- det *synkrone*
- det *sekvensielle*

Det vil komme fram at de to siste aspektene er nært forbundne og i stor grad underordnet samarbeidsaspektet.

Det skriftlig-muntlige

Alle forskerne i den faglitteraturen jeg har studert slår fast at det i chat selvsagt dreier seg om bruken av skrift som det dominerende *tegnsystemet*, eller den dominerende *modaliteten*. Det er imidlertid ikke alltid skrift slik vi er vant til å se den, og det er ofte skrift i kombinasjon med andre tegnsystem – såkalt *multimodal kommunikasjon* (Kress & Van Leeuwen 2001). Det stilles dessuten ikke de samme formelle kravene som ved annen skriftlig framstilling. Man følger for eksempel ikke i samme grad skriftspråkets regler om fullstendige setninger, store og små bokstaver, tegnsetting eller ortografi.

Baron (2005b) hevder at skriftens vilkår og funksjoner har endret seg gjennom tidene, og hun setter fokus på hvordan datamediert kommunikasjon har ført til at ”the dividing line between speech and writing is becoming increasingly blurred” (2005b, 2). Skillene har blitt mer utydelige. Debatten blant språkforskere om muntlig versus skriftlig er gammel og kjent (jfr bl.a. Tannen 1982, Chafe & Tannen 1987, Chafe 1992). Debatten har imidlertid fått en ny aktualitet og nye dimensjoner ved den økende datamedierte kommunikasjonen. CMC-forskerne er enige om at det utvilsomt er mange trekk i chat som minner om en muntlig samtale. Et trekk som poengteres av flere er graden av *flyktighet*. Chatting foregår raskere enn mye annen skriftlig aktivitet, men saktere enn tale. Skriveforskeren Lars Sigfred Evensen (1997) har kalt skriftspråket ”det lang-

somme mediet”, men chat har vist oss at det blant annet avhenger av teknologi og tasteferdighet hvor langsom skriften egentlig er. Synkron nettkommunikasjon er mer flyktig enn tradisjonell skrift, blant annet fordi den sjelden leses i ettertid. Prosessen er med andre ord viktigere enn produktet, og dette er i tråd med de nevnte definisjoner av muntlige samtaler. Rett nok er nettsamtaler ikke like flyktige som muntlige samtaler, da man lett kan gjenkalle de siste replikkene ved å ”scrolle” oppover å skjermen. Teksten blir værende en liten stund, og det er dette Herring (2002, 615) kaller ”the persistence of the text”. Du kan altså gå tilbake og sjekke hva som er ytret tidligere, noe som er svært ulikt den flyktige og forgjengelige muntlige samtalen. Man kan også lagre, kopiere og skrive ut, men dette er en sekundær funksjon for de fleste chattere.⁷

Ellers peker forskerne på flere muntlige språktrekk i chat, særlig innenfor syntaks og ordvalg. Av syntaktiske trekk nevnes for eksempel tendensen til *korte ytringer*, gjerne *setningsemner* (ellipser) eller *ettordsytringer*. Den britiske lingvisten David Crystal (2006) framhever at korte ytringer bidrar til tempo og dynamikk *alá* muntlige samtaler. Dette støttes av mitt eget materiale. Bruken av slike ytringer skyldes gjerne tidsnød og krav om raskt svar, og dessuten at konteksten ofte ikke krever mer. Sammenhengen kommer fram av den tekstlige konteksten. Setningsemner kan da være tilstrekkelige, og subjekt og verbal blir redundante – på samme vis som i SMS (Iversen 2009). I det følgende samtaleutdraget møter vi to studenter som snakker om en biperson i Kiellands novelle *Karen*. Utdraget inneholder to setningsemner, og det er subjektet som mangler i begge.

Petter: jepp. men anders, hvem er egentlig han?

Emilie: hm

Emilie: er ikke helt sikker

Petter: er han med i bi-fortellingen?

Emilie: tror ikke d

Utdrag 1 (Fra samtale om novellen *Karen* av A. Kielland)

Jeg kan opplyse om at det varierer sterkt i mitt chat-materiale (tolv samtaler) når det gjelder lengde på ”replikker”. Samtalen med lavest gjennomsnittstall har 6,0 ord per replikk, og den med høyest gjennomsnitt

har 28,5. De andre ti samtaler fordeler seg jevnt mellom disse ytterpunktene. Det sier seg selv at dette har konsekvenser for kommunikasjonen for øvrig, og at noen samtaler vil fortone seg mer som skriftlige tekster, andre mer som muntlig interaksjon.

I sin studie av Instant Messaging blant college-studenter fant Baron (2005a) at studentene hadde en tendens til å dele opp ytringene sine i flere sekvenser, såkalte *multiturer*. Baron mener at dette minner om muntlig, da vi også der har mer eller mindre merkbare pauser i løpet av en ytring og slik deler opp i mindre *intonasjonsenheter*, som Walter Chafe (1994) kaller det. Jeg har også eksempler på slike i mitt materiale. I dette utdraget snakker to studenter om strukturen (tredeelingen) i filmen *Elling* (som bygger på romanen *Brødre i blodet*). Her har både Egil og Ingrid delt opp ytringen sin i to sekvenser:

Egil: Hvor mener dere denne er delt opp da?

Egil: De to skillene mener jeg...

Ingrid: vel..... vendepunktet er der de er på restaurant alene, som vi snakket om tidligere

Ingrid: synes jeg da.....

Utdrag 2 (Fra samtale om romanen *Brødre i blodet* av I. Ambjørnsen)

Slike multiturer er en strategi som kan ha flere funksjoner. I eksemplet ovenfor bruker Egil det som et forklarende tillegg, mens hos Ingrid er det mer et dempende tillegg. Dessuten kan en slik oppdeling i nett-samtaler bidra til at samtalepartnere ikke rekker å bli utålmodig og dermed også til at han ikke bryter inn med en egen ytring. Studerer vi Ingrids ytring nærmere, ser vi at hun faktisk kunne ha delt opp i enda flere sekvenser, mer i tråd med muntlige intonasjonsenheter, og mer i tråd med Barons funn:

Ingrid: vel.....

Ingrid: ...vendepunktet er der de er på restaurant alene,

Ingrid: ...som vi snakket om tidligere

Ingrid: synes jeg da.....

Ellers kan det nevnes at det i det samme utdraget brukes flere typiske muntlige trekk, blant annet adverbene (eller: *de pragmatiske partiklene*) ”vel” og ”da” samt etterhengte presiserende formuleringer som ”mener jeg” og ”synes jeg da”. Materialet mitt har mange eksempler på slike muntlige trekk. Det er ikke mange eksempler på dialektbruk i mitt materiale, bortsett fra noe om muntlig ordvalg (jfr *jepp* i utdrag 1). Dette skyldes muligens at det er faglige samtaler. Det er ikke forsket mye på dialektbruken i norske nettsamtaler, men vi vet at den er utbredt i chat, og ikke minst i SMS (Skog 2002, Iversen 2009) i visse miljøer. Her ligger det interessante forskningsprosjekt og venter.

Intonasjon og andre prosodiske trekk som trykk og stemmeleie mangler selvsagt i chat, men man har funnet fram til kompensatoriske strategier, for eksempel i form av *fet skrift* (for emfase), *blokkskrift* (for hevet stemme) og kreativ bruk av *tegnsetting*. I utdrag 1 var det for eksempel en ”tenkelyd” – *hmmm* – og i utdrag 2 var det en anselig mengde prikker. Materialet mitt viser en utstrakt bruk av prikker, og det ser ut til at prikkene har mange ulike funksjoner – for eksempel pause, underforståthet, usikkerhet e.a. – altså trekk som er vanlige i en samtale. Det er imidlertid verdt å merke seg at ingen av forskerne jeg har studert, nevner bruk av prikker som meningsbærende tegn.

Avslutningsvis under de muntlige språktrekkene i chat må nevnes at det også lages *uttrykksikoner*, det vil si imitasjoner av ulike former for kroppsspråk, enten ved hjelp av ikoner, animasjoner eller kreativ bruk av skilletegn og andre grafiske tegn. Samtalepartnerne kompenserer med andre ord for mangelen på fysiske og kontekstuelle markører ved hjelp av ikoner. Siden de ofte markerer *følelser* – latter, gråt, overraskelse, usikkerhet og lignende – er disse også kalt ”emoticons”. De tyske forskerne Runkehl m.fl. (1998) deler slike ikoner inn i flere underkategorier, blant annet har de en kategori for ikoner som fungerer som *tolkningshjelp*. Det vil si at ikonene, som et tillegg til en ytring, kan signalisere om ytringen skal tolkes ironisk, fleipete, nølende e.a. Christopher Werry (1996, 61) mener at ved å illudere kroppsspråk på denne måten blir chat ”more than simply speech-like”. Chat etterlikner ansikt-til-ansikt-interaksjon, mener han, og skiller seg med dette fra andre teknologimedierte kommunikasjonsformer, som for eksempel telefonsamtaler.

De svekkede skillelinjene som har oppstått mellom skriftlig og muntlig kommunikasjon, bør ifølge Baron (2005b) føre til en redefinerings av den dikotomiske inndelingen vi historisk har brukt på forholdet skrift og tale. Baron sier følgende om dette forholdet: "Our models for understanding writing – and, yes, its relationship to speech – also need to change with the times" (374). Den tyske kommunikasjonsskriveren Michael Beißwenger (2002) beskriver chat som en *konsepsjonell hybrid*, det vil si at chatten inntar en kommunikasjonstypologisk særstilling. Det betyr at han ser chat verken som entydig muntlig eller skriftlig, men som en krysning. Orthmann (2004) peker på at selv om det er et dikotomisk forhold mellom *skrift* og *tale* (grafemer og fonemer), er det ikke nødvendigvis det mellom fenomenene *skriftlighet* og *muntlighet*. Chat kan beskrives som *konsepsjonelt muntlig*, men som en *skriftlig realisert* kommunikasjonsform (Storrer i Orthmann 2004). Både muntlighet og skriftlighet omfatter flere aspekter. De er vide, tøyelige, graderte begrep og utgjør ytterpunkt på en *kontinuumslinje*. Denne kontinuumslinja beskriver Orthmann som "Grade der Elaboriertheit" (op.cit.), grader av bearbeidelse eller grundighet. Et hovedpoeng her er, etter mitt syn, at det gjerne er prototypene av muntlig og skriftlige sjangrer som sammenliknes: ansikt-til-ansikt-samtalen på den ene siden og tradisjonelle skriftlige tekster (for eks. fagartikler) på den andre siden. Slike framstillinger gir et forenklet bilde og får ikke fram kontinuumsaspektet. Med andre ord kan det være flere trekk ved nettsamtalen som er nærmere det vi forbinder med tale enn med skrift, ja, den kan til og med sies å være nærmere muntlig språkbruk enn det enkelte *muntlige* sjangrer er (for eks. en forelesning). I dette komplekse bildet kan det også være relevant å trekke inn tegnspråk for døve. Kommunikasjon mellom døve omtales gjerne som samtale (jfr bl.a. Hansen 2005), og i den nye læreplanen for Kunnskapsløftet brukes formuleringen "muntlig samhandling" om tegnspråkkommunikasjon.

Så langt har jeg altså slått fast at flere av CMC-forskerne mener at selve tegnsystemet (modaliteten) ikke har avgjørende betydning for å avgjøre om nettsamtaler er samtaler, men at andre trekk ved skriftlighet og muntlighet må trekkes inn i analysene og drøftingene. Jeg vil derfor gå videre med å diskutere de tre neste S-ene: *samarbeid*, *synkronitet* og *sekvensialitet*.

Det samarbeidende

Å samtale er et samarbeidsprosjekt, og nettsamtaler minner om muntlige samtaler, blant annet fordi det er flere parter som deltar og som samarbeider om framdriften. Dette er ett av Svennevigs moment i hans definisjon og dessuten sentralt hos flere andre språk- og samtaleforskere. Clark snakker for eksempel om "coordination" og om "joint actions". Partene veksler på å ha ordet i chat – de har alternerende turer – det er *samhandling*, det er *inter*-aksjon.

Her vil jeg hevde at jeg selv har gitt et bidrag til samtaleforskning og chatforskning med min doktoravhandling (Otnes 2007), der jeg viser hvordan ulike tilbakemeldings- og oppfølgingsstrategier er med på å gjøre en nettsamtale til et samarbeidsprosjekt, til en felles menings-skaping. Jeg setter søkelyset på observerbare og sosiale sider ved lytting, det jeg kaller *verbalspråklig lyttemarkering*. Et utdrag fra materialet mitt, dette også fra samtalen om *Karen*, kan illustrere et lite samarbeidsprosjekt, der flere strategier tas i bruk.

Petter: *vi hører jo mye om vinden der. [vinden] får jo med seg alt over slettene.....*

Emilie: *[Vinden] er et virkemiddel og vistnok kan den tolkes som en erotisk metafor*

Petter: *ja, spennende...mellom karen og postmannen*

Emilie: *[Vinden] bringer Karen og postføreren sammen, men også fra hverandre. Vinden er også det naturlige bindeleddet mellom de to historiene*

Petter: *Knall. Har ikke tenkt på det slik før.*

Utdrag 3 (Fra samtale om novellen *Karen*)

Utdraget viser at det i en nettsamtale, trass i enkelte kritikeres skepsis og påstander om at chatting er overflatisk og fragmentarisk, er mulig å samarbeide og å utvikle felles resonnement. Interaksjonen viser opptak av **ord og poeng** hos samtalepartner (blant annet "vinden"), **tilbakemeldinger** ("ja, spennende", "Knall") og **fortsettelse av samtalepartners ytring** ("....mellom karen og postmannen"). Selvsagt kan mediet og verktøyet også invitere til det kjappe, det meldingsaktige, det fragmen-

terte, men verktøyet trenger ikke nødvendigvis forhindre nettsamtaler i å være samarbeidsprosjekt. Temaer kan utvikles og utdypes, man kan ”lytte” og følge opp hverandre. Det kreves nok til tider en høyere, eller en annen, samarbeidskompetanse i nettsamtaler på grunn av den spesielle konteksten, men med en viss evne og vilje er det mulig. De samarbeidsproblemene som kan oppstå i chat, er i stor grad knyttet til *synkroniteten* og den til tider mangelfulle *sekvensialiteten*. Jeg avslutter begrepsdiskusjonen med å diskutere disse to aspektene.

Det synkrone

Som nevnt innledningsvis, fins det grader av synkronitet i ulike typer nettsamtaler. I de *fullstendig* synkrone samtaler behøver man ikke vente med responsen til den andre har produsert replikken sin ferdig, men kan komme med tilbakemeldingssignaler underveis og overlapp eller avbryte som i den muntlige samtalen. Man kan følge samtalepartnerens ytring helt fra starten – ”the utterance in progress”, som Garcia & Jacobs (1999) formulerer det. I de *tilnærmet* synkrone nettsamtalene kan man imidlertid ikke følge med i produksjonen av partnerens replikk, og man mister muligheten til å observere aktiviteter som nøling, sletting, og korrigerings – viktige aspekt for meningskonstruksjonen. Videre er det ikke mulig med avbrudd og overlappende tale. Støttende tilbakemeldingssignaler som *hm*, *ok* & *kult* kan altså ikke ytres parallelt med partnerens replikk, men må markeres i separate ytringer. Derfor er altså de tilnærmet synkrone nettsamtalene mer ulike de muntlige samtaler enn det de fullstendig synkrone er.

Jeg mener likevel det vesentlige må være at man er til stede samtidig, i nærheten av skjermene sine. Man vet at den andre er der, man kan fange den andres oppmerksomhet (blant annet ved enkle lydsignaler, ”nudges”), og man kan forvente respons innen rimelig tid. Dette kan være tilstrekkelig for at kommunikasjonen vil oppleves synkron. Den spesielle ”ordstyrer”-funksjonen i MSN, som opplyser når en samtalepartner er i ferd med å produsere en ytring, bidrar også til at produksjonsprosessen ikke er totalt skjult. Her skiller MSN seg klart fra de fleste andre varianter av skriving.

Dessuten, og her er vi ved et poeng flere av forskerne vektlegger: nettopp fordi chat er synkront, preges interaksjonen av det spontane, det uplan-

lagte, det uredigerte. Herring (2001) hevder at denne samtidigheten (*real time interaction*) innvirker på den språklige kompleksiteten både i muntlige samtaler og i nettsamtaler. I tilnærmet synkron nettsamtaler kan man rett nok flikke litt på replikken før den ”offentliggjøres” i fellesruta, men når den først er sendt, står den der uten muligheter til å bli endret. Flikker man for lenge på replikken, forsinkes man dessuten samtaletempoet. Baron (2005a) peker på at de fleste av oss ikke planlegger og redigerer før vi ytrer oss i en samtale, mens vi i mye større grad gjør dette i forbindelse med de fleste skriftlige sjangrer. På grunn av synkroniteten og tidspresset forhindres grundige, dypere resonnement. Her skiller chat seg uten tvil fra mange andre skriftlige tekster, og det er her igjen relevant å trekke inn Orthmanns ”Grade der Elaboriertheit”.

Et helt annet poeng er at chat kan gjennomføres asynkront, selv om verktøyet i prinsippet er synkront. Baron (2005a) har gjort en spørreundersøkelse blant college-studenter og funnet ut at de ofte driver med flere ting samtidig med at de chatter, og at slik ”*multitasking*” gjør at det til tider kan minne mer om asynkron kommunikasjon. Indirekte sier hun da også at dette ikke er som andre samtaler. Baron beskriver det videre slik at i chat kan selve kommunikasjonen være *bakgrunnsaktivitet* for andre aktiviteter, mens det vanlige i muntlige samtaler er at det er *forgrunnsaktivitet*. Jeg vil imidlertid hevde at dette ikke er noe argument eller kriterium mot å klassifisere nettsamtaler som samtale, da det også i muntlige samtalsituasjoner kan gjøres andre ting ved siden av, for eks. avislesing, TV-titting og spising. Dette bidrar med andre ord til at interaksjonen kan foregå i intervaller også i en muntlig kommunikasjonssituasjon.

Det sekvensielle

Det faktum at kommunikasjonsverktøyet kun er tilnærmet synkront, bidrar til at det får konsekvenser for strukturen og *sekvensialiteten*. Det er bare **en** som kan ha ordet om gangen, og det er den som først blir ferdig med å skrive sin replikk, som kommer først igjennom. I synkron nettsamtaler gjelder det altså å være førstemann til mølla, til ”positions on the posting board” (Garcia & Jacobs 1999, 347). Crystal (2006, 156) formulerer det slik at ”people are under pressure to keep their messages short”. I polyadiske samtaler kan en konsekvens av dette bli at flere respon-

derer på samme initiativ parallelt. Turtakingsreglene blir uklare, og de replikkene som egentlig hører sammen, de såkalte *avpassede parene* (Svennevig 1995)⁸, opptrer ikke alltid sammen. Chat-replikker som ved første øyekast kan se ut til å høre sammen, gjør altså ikke alltid det, og Garcia & Jacobs (1999) kaller slike liksom-par for ”phantom adjacency pairs”. Her kan nettsamtaler med andre ord avvike ganske sterkt fra et viktig trekk ved muntlige samtaler, nemlig kravet om sekvensialitet. Særlig gjelder dette samtaler med flere enn to deltakere, og et eksempel fra mitt materiale kan illustrere dette:

- * Jostein: *Filmen har forandret og **utelatt** mange ting også personer..(eks: damen med murene*
 ^ Hilde: *Herman fantaserer om Zorro, H. ønsker hjelp av Zorro, Zorro sier nei, han må **klare** seg selv*
 * Emilie: *Det er sant, hvorfor tror du **det** er gjort?*
 * Jostein: *maurene mener jeg (det er vaskekona som har tatt hennes rolle)*
 * Jostein: *+ **scenen** hvor Herman blir tatt med buksene ned sammen med vaskekona er **utelatt** i filmen*
 ^ Jostein: *Nå han møter Zorro så vet han at han må **klare** seg selv*
 * Hilde: ***scenen** hvor Herman kaster opp er også **utelatt***
 ^ Hilde: *og **han** **klarer** det*
 ? Hilde: ***det** er avslutningen*

Utdrag 4 (Fra samtale om romanen Herman av L. S. Christensen)

Markeringene med stjerne og vinkel til venstre for navnene viser at det her er to tematråder som går parallelt, og dessuten at det er en forskyvning av replikker. Hilde er med i begge tematrådene, men det er uklart hvilket tema hennes siste replikk viser til, på grunn av det innholdstomme pronomenet. Pronomenene *det* og *han* er avmerket med grått, og det vises her at *pronominale* kohesjonskoplinger ofte ikke er tilstrekkelige i en chat-interaksjon. I muntlig interaksjon kan de imidlertid fungere, om de får støtte av intonasjon og gester. I nettsamtaler må manglerne ty til tydeligere leksikalske koplinger, slik man gjør i andre skriftlige tekster, for å få god kohesjon og for å unngå misforståelser. Beißwenger (2002) er

blant dem som vektlegger behovet for ”Anknüpfungspunkte”, språklige tilknytningspunkter. I mine analyser (Otnes 2007) har jeg pekt på at det kreves mer *eksplisitte* (og om man vil: *skriftlige*) strategier for å lage god sammenheng i nettsamtaler. Det er viktig å velge *innholdstunge og utve-tydige ord*, og det er viktig å lage *tydelige kohesjonskoplinger*. Herring (1999) er også inne på det i sine publikasjoner, der hun snakker om ”cross-turn-relations”, relasjoner mellom de ulike partenes ytringer. I eksemplet ovenfor løses utfordringen langt på vei ved gjentakelser, også kalt *identitetskoplinger* (Nyström 2001), for eksempel ”klare”-kjeden (3x), ”scene”-koplingen (2x) og ”utelatt”-kjeden (3x).

Det kan også være andre relasjoner i slike referentkoplinger, for eksempel *synonymi* (op.cit.). I den neste sekvensen kommer Hilde med et spørsmål, der hun bruker begrepene ”paralleller” og ”kontraster” – hun er usikker på hvilket begrep som er best å bruke. Emilie svarer ved å repetere og bekrefte ”parallell”-begrepet og underbygge dette med et eksempel. Jostein responderer ved å bruke det synonymiliknende ordet ”speiling”. Hele den siste replikken hans er en eksemplifisering av hva ”speiling” (og indirekte også ”parallellitet”) er, og det er en tydelig kopling til Hildes replikk.

*Hilde: jeg har et annet spørsmål. kan man si at det er **kontraster og paralleller** mellom Herman og Panten. Vi kan godt komme tilbake til dette senere, er bare nysgjerrig*

Jostein: [...]

*Emilie: Kan vel si at det er **paralleller** mellom dem, begge kjemper mot noe som er tøft i livet deres*

*Jostein: Panten er en **speiling** av Herman*

Jostein: har Herman en nedtur så har Panten en nedtur, og omvendt

Utdrag 5 (Fra samtale om romanen *Herman*)

Min studie har blant annet vist at bruk av leksikalske referentkoplinger er viktige for å lage sammenheng og kompensere for den til tider brutte sekvensialiteten i nettkommunikasjon. Studien har også vist at det ikke er uvesentlig hvilke ord, hvilke referenter, man velger å knytte an til hos samtalepartneren, og at det fungerer best med en blanding av identitets- og andre referentkoplinger.

Det fins også andre typer strategier for å løse sekvensialitetsproblemet, og for å gjøre chat mer lik muntlig kommunikasjon. I mitt materiale er det eksempler på både *adressivitet* ("Enig med deg, Egil"), *metakommentarer* ("Svar på din forrige replikk") og *oppklarende spørsmål* eller *reparasjoner* ("Hva mener du?"). Slike strategier forekommer i muntlige samtaler også, men er ikke nødvendige i like stor grad som i nettsamtaler. Ellers kan det nevnes at Herring i 1999 hadde vyer om en teknisk – og multimodal – løsning på kohesjonsutfordringene i synkron nettkommunikasjon. Hun så for seg at man ved hjelp av farger og piler, og med enkle klikk, burde kunne markere kohesjon tydeligere:⁹

Linking features could be incorporated into a linear presentation that allows users to designate which message(s) their message is a response to; the two (or more) messages would then appear on the screen highlighted in the same color (or connected by a line) for a period of time during which they would be "active", with the link then fading so as not to compete visually with more current active links (Herring 1999, 24).

I en foreløpig oppsummering av denne gjennomgangen av "de fire S-ene" ser det ut til at samarbeidsdimensjonen og den synkrone rammen er det som peker sterkest i retning av at nettsamtaler er samtaler. At det er skrift som er den rådende modaliteten, taler i første omgang imot, men flere av forskerne argumenterer altså også for at det blir for enkelt å definere muntlighet og skriftlighet ut fra om tegnsystemet består av språklyder eller grafemer. Jeg har ellers vist at det som kan tale imot at nettsamtaler, i alle fall de tilnærmet synkrone, kan regnes som samtaler, er de sekvensielle uregelmessighetene – det at ytringer ikke kommer i rett rekkefølge og at det blir sekvensielle brudd og forskyvninger. Før jeg trekker en grundigere konklusjon, vil jeg kort si noe om selve benevnelsen "nettsamtale".

Benevnelsen nettsamtale

I forbindelse med nye medier er det ofte en utfordring å finne benevnelser på de nye fenomenene, sjangrene, tekniske innretningene, aktivitetene osv. Man opererer innenfor tradisjonelle forståelsesrammer når man skal gi navn. Innenfor datateknologien har man gitt nye tekstformer

navn som for eksempel *dataspill*, *nettavis*, *web-logg*, og digital *fortelling*, fordi de har trekk som minner om de spillene, avisene, loggene og fortellingene vi kjenner fra før. Når det gjelder chat-fenomenet har navneforslagene vært mange, både på engelsk og norsk: *Instant messaging*, *IM-conversations*, *textspeak*, *synchronous CMC*, *Computer talk*, (*synkron*) *nettsamtale*, *nettprat*, *direktemeldinger*, *lynmeldinger*. Ellers kunne Crystals "Netspeak" og Werry's "Written interaction" nevnes som relevante termforslag, men disse brukes av dem om all nettkommunikasjon og er derfor ikke ledig for chat. Jeg finner imidlertid ingen av de nevnte termene helt vellykkede og dekkende.

Jeg har i mitt arbeid kommet fram til at den mest dekkende norske benevnelsen er "skriftbaserte synkrone nettsamtaler". Den er ganske tung, og etter en første introduksjon bruker jeg i mine publikasjoner gjerne det forenklete "synkrone nettsamtaler" eller bare "nettsamtaler". Men en helt korrekt benevnelse må inneholde alle aspektene: 1) **Skrift** fordi det unektelig er skrift som er den dominerende modaliteten, 2) **skriftbasert** fordi det fins flere trekk som ikke minner om tradisjonelt skriftspråk, men snarere om muntlig, 3) **synkron** fordi kommunikasjonen i prinsippet er synkron og med ulike strategier kan gjennomføres ganske synkront, 4) **nett** fordi kommunikasjonen foregår via nettet, og 5) **-samtale** fordi det faktisk er et samarbeid mellom flere parter som foregår spontant og uten planlegging og redigering.

Samtalebegrepet kan sies å være brukt metaforisk både i benevnelsen "nettsamtaler" og "chat". "En metafor er en måte å tenke på der vi søker å beskrive eller forstå et område av virkeligheten i lys av et annet", sier idehistorikeren Helge Svare (2002, 17), og han hevder videre at metaforen kan sammenliknes med en definisjon; en definisjon der et begrep blir definert av et annet. Det kan her også være snakk om et pedagogisk, retorisk grep for å formidle hovedessensen i et begrep til et publikum (Lavik 2004). Dessuten kan det være et metodisk grep for forskeren, i den vitenskapelige prosessen, for å nå erkjennelse om et fenomen (op.cit.). I denne prosessen mot erkjennelse har i alle fall jeg kommet fram til, ikke minst ved hjelp av overbevisende argumentasjon fra blant andre Baron, Herring og Orthmann, at samtale her faktisk må forstås som *mer* enn en metafor. Det er dette synspunktet jeg vil vektlegge i konklusjonen.

Konklusjon

Det er viktig for språk- og kommunikasjonsforskere å studere de nye tekstene, sjangrene og kommunikasjonsformene seriøst og definere dem ut fra klare kriterier og på egne faglige premisser. Man kan på den ene siden velge å beskrive chatten/nettsamtalen som en blandingsforekomst, eller på den annen side som et fenomen på egne ben. Et tredje alternativ er å innlemme den i allerede bestående kategorier og kanskje heller være villig til å utvide disse.

Allerede i 1996 hevdet Werry om IRC-chat at den ble formet av brukerne "by the drive to reproduce or simulate the discursive style of face-to-face-spoken language" (Werry 1996, 61). På de drøye 10 årene som har gått siden Werrys utsagn, har teknologien utviklet seg, og ikke minst har brukerne fått en utvidet kommunikativ kompetanse: en digitalt kommunikativ kompetanse, en chattekompetanse. I pakt med en slik utvikling har også chat-kommunikasjonen blitt mer internalisert, mer etablert, og mer assosiert med en samtale. Det er viktig å studere kommunikasjon i et funksjonelt og pragmatisk perspektiv, og jeg finner det viktig å ta brukerne på alvor – de som allerede regner chat blant de samtale-alternativene de har i sitt repertoar. Kategorier, begreper og benevnelser endrer seg med nye medier, med nye situasjoner og kontekster. Sjangrer er under stadig påvirkning og endring, og sjangrer blir ikke mindre dynamiske når vi knytter dem til nye medier. Data-teknologien innebærer i særlig grad at sjangrer oppstår og endres, smelter sammen (hybridiseres), gjenoppstår (remedieres) og brukes i nye sammenhenger (rekontekstualiseres). I lys av dette, og i tråd med blant annet Baron, Herring, Orthmann o.fl., mener jeg det må være legitimt å utvide samtalebegrepet. Det bør kunne omfatte kommunikasjon både ansikt til ansikt og via medium som telefon og PC. Dessuten bør samtalebegrepet kunne omfatte ulike modaliteter som for eksempel døves tegnspråk samt chatters emoticons og kreative skriftlig-muntlige strategier. Samtalen har blitt remediert flere ganger gjennom tidene, og det vil ganske sikkert skje igjen.

Vi må fra tid til annen redefinere både hva skriving er og hva samtale er, og samtalebegrepet må utvides. På samme vis som vi i den senere tid har begynt, i alle fall i tekstforskningsmiljø, å operere med termen "muntlige tekster", mener jeg det er legitimt å anvende termen "skrift-

lige” eller ”skriftbaserte samtaler”. I tradisjonelle modeller av skrift og tale har modaliteten vært kjernen, og alle andre aspekt har blitt avledet derfra. Baron foreslår at vi heller lar de situasjonelle faktorene være kjernen og lar modaliteten være en av konsekvensene. ”Such a reconceptualization grows out of a **functional** (rather than a structural) approach to linguistic analysis” (2005b, 370; min utheving).

Noen nettsamtaler er muligens mer samtale enn andre. Det avhenger delvis av kommunikasjonsverktøyet, men svært mye er også avhengig av hvordan deltakerne tar verktøyet i bruk. Det fins utallige muligheter og strategier for å gjøre kommunikasjonen svært lik muntlige samtaler. Teknologien har potensial til å fungere som samtaler, hvis deltakerne er bevisste, motiverte og kompetente og utnytter dette potensialet. Nettsamtaler *kan* med andre ord være samtaler. Det avhenger av menneskene som kommuniserer, og av deres kommunikative prosjekt.

Hildegunn Otnes er førsteamanuensis ved Program for lærerutdanning, NTNU (Universitetet i Trondheim). Hennes faglige felt er digitale tekster, samtaleanalyse, funksjonell grammatikk og språkdidaktikk. Hun har blant annet vært med på å skrive bøkene tekst.no – strukturer og sjangrer i digitale medier (2006) og Grammatikken i bruk (2004) samt avhandlingen Følge med og følge opp: verbalspråklig lyttemarkering i synkrone nettsamtaler (2007).

E-postadresse: hildegunn.otnes@plu.ntnu.no

Noter

1. Artikkelen er skrevet på grunnlag av prøveforelesningen jeg holdt i forbindelse med min doktorgradsdisputas juni 2007. Prøveforelesningen ble holdt over følgende oppgitte tema: "Er nettsamtaler samtaler? Den kommunikasjonsteoretiske definisjonen av "chat" i forskningen om datamediert kommunikasjon."
2. Samtalene som er analysert i min doktorgradsstudie handler om romaner og noveller fra studentenes pensum. I analysene er det fokusert på strategier for tilbakemelding og oppfølging i samtalene, og det er blant annet brukt tekstlingvistiske analysekategorier.
3. Det fins også former for grafisk, visuell kommunikasjon (virtuelle verdener), der man kan gjøre andre aktiviteter sammen, ikke bare samtale.
4. PowWow og en versjon av ICQ ("I seek you") er eksempler på slike fullstendig synkrone samtalevarianter.
5. MSN kan også suppleres med enkel lyd og med web-camera, men det er likevel sekundær bruk. Det er den rent skriftbaserte kommunikasjonen, gjerne med noen uttrykksikoner ispedd, som er den mest utbredte. Det er den jeg har i materialet mitt, og det er den jeg hovedsakelig forholder meg til i beskrivelsene og definisjonene her.
Et annet moment er at man via MSN kan vise hverandre ting, for eksempel bilder, tekster man har skrevet eller noe man vil vise på Internett. Dette gjør at MSN kan være mer likt en ansikt-til-ansikt-samtale enn det en telefonsamtale kan være.
6. "Conversation is a joint activity consisting of participatory actions predominantly in the form of spoken utterances produced successively and extemporaneously [improvisert, uforberedt] by different participants in alternating turns at talk which are locally managed and sequentially organized." (Svennevig 2000, 8)
7. Når det gjelder mitt materiale, ble samtalene lagret fordi mine studenter skulle bruke samtalene som dokumentasjon i sine digitale mapper (Otnes 2003, 2007), og de skulle blant annet analysere deler av samtalene.
8. *Adjacency pairs* (Schegloff & Sacks 1973).
9. Så vidt jeg vet, er ikke drømmen hennes innfridd ennå.

Referanser

BARON, NAOMI (2005a). "Instant Messaging by American College Students: a Case Study in Computer-Mediated Communication." *American Association for the Advancement of Science Annual Meeting, February 17-21*.

<<http://www.american.edu/tesol/Baron-AAAS-IM%20by%20American%20College%20Students.pdf>> [2007-12-07]

BARON, NAOMI (2005b). "The Written Turn." *English Language and Linguistics* 9: 359-376.

<<http://www.american.edu/tesol/Baron-English%20Lg%20and%20L--%20Written%20Turn.pdf>> [2008-01-29]

BEISSWENGER, MICHAEL (2002). "Getippte trägermediale Bedingtheit: zum einfluß-technischer Faktoren auf die kommunikative Grundhaltung." *Moderne Oralität*. Hrsgg. I. Schröder & S. Voell. Marburg: Curupira.

<<http://www.rzuser.uniheidelberg.de/~mbeisswe/getippt/curupira.pdf>> [2007-11-27]

CHAFE, WALLACE & DEBORAH TANNEN (1987). "The Relation between Written and Spoken Language." *Annual Review of Anthropology* 16: 383-407.

CHAFE, WALLACE (1992). "Writing vs. Speech." *Oxford International Encyclopedia of Linguistics*. Ed. William Bright. Vol. 4. New York: Oxford UP. 257-259.

CHAFE, WALLACE (1994). *Discourse, Consciousness, and Time: The Flow and Displacement of Conscious Experience in Speaking and Writing*. Chicago: U of Chicago P.

CHERNY, LYNN (1999). *Conversation and Community: Chat in a Virtual World*. Stanford: CSLI Publications.

CLARK, HERBERT. H. (1996). *Using Language*. Cambridge: Cambridge UP.

CRYSTAL, DAVID (2006). *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge UP.

EVENSEN, LARS S. (1997). "Betydningen av å arbeide i et langsomt medium." *Ut med språket! En bok om språkutveckling och pedagogisk praktik*. Red. B. Garne. Stockholm: Svensk lärarföreningens årsskrift. 24-33.

FERRARA, KATHLEEN, HANS BRUNNER & GREG WHITTERMORE (1991). "Interactive Written Discourse as an Emergent Register." *Written Communication* 8.1: 8-34.

GARCIA, ANGELA C. & JENNIFER B. JACOBS (1999). "The Eyes of the Beholder: Understanding the Turn-Taking System in Quasi-Synchronous Computer-Mediated Communication." *Research on Language and Social Interaction* 32: 337-367.

HERRING, SUSAN (1999). "Interactional Coherence in CMC." *Journal of Computer-Mediated Communication* 4.4.
<<http://jcmc.indiana.edu/vol4/issue4/herring.html>> [2009-02-03]

HERRING, SUSAN (2001). "Computer-Mediated Discourse." *The Handbook of Discourse Analysis*. Eds. D. Schiffrin, D. Tannen & H. E. Hamilton. Oxford: Blackwell. 612-634.

HERRING, SUSAN (2002). "Computer-Mediated Communication on the Internet." *Annual Review of Information Science and Technology* 36: 109-168.

HERRING, SUSAN (2007). "A Faceted Classification Scheme for Computer-Mediated Discourse." *Language@Internet* 4.
<http://www.languageatinternet.de/articles/2007/761/index_html/> [2009-02-03]

IVERSEN, HARALD M. (2009). "Tekstmeldinger som norskfaglig potensial: en tekst-analytisk og didaktisk tilnærming." *Human IT* 10.2: 1-29.
<<http://etjanst.hb.se/bhs/ith/2-10/hmi.htm>> [2009-02-02]

KRESS, GÜNTHER & THEO VAN LEEUWEN (2001). *Multimodal Discourse. The Modes and Media of Contemporary Communication*. London/New York: Arnold Publishers/Oxford UP.

LAVIK, TRYGVE (2004). "Om metaforens virkning: et kantiansk bidrag." *Nordlit* 16.
<<http://uit.no/getfile.php?PageId=977&FileId=304>> [2009-02-03]

HANSEN, AASE LINGVÆR (2005). *Kommunikative praksiser i visuelt orienterte klasserom: en studie av et tilrettelagt opplegg for døve lærerstudenter*. Diss. Inst. for språk og kommunikasjon. Trondheim: NTNU.
<<http://urn.ub.uu.se/resolve?urn=urn:nbn:no:ntnu:diva-1716>> [2009-02-03]

NYSTRÖM, CATHARINA (2001). *Hur hänger det ihop? En bok om textbinding*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

ORTHMANN, CLAUDIA (2004). *Strukturen der Chat-Kommunikation: Konversationsanalytische Untersuchung eines Kinder- und Jugendchats*. Diss. Berlin: Freie Universität.
<<http://www.diss.fu-berlin.de/2004/78/index.html>> [2007-11-27]

OTNES, HILDEGUNN (2003). "Arkivskuff eller læringsarena? Lærings- og dokumentasjonssjangrer i digitale mapper." *Mapper som pedagogisk redskap: perspektiver og erfaringer*. Red. Olga Dysthe & Knut Steinar Engelsen. Oslo: Abstrakt forlag.
<<http://www.itu.no/Emnekategori/1083650082.59/1083582045.04>> [2009-02-03]

OTNES, HILDEGUNN (2007). *Følge med og følge opp: verbalspråklig lyttemarkering i synkron nettsamtaler*. Diss. Inst. for språk og kommunikasjon. Trondheim: NTNU.
<<http://urn.ub.uu.se/resolve?urn=urn:nbn:no:ntnu:diva-1533>> [2009-02-03]

REID, ELISABETH (1991). *Electropolis: Communication and Community on Internet Relay Chat*. Hon. thesis (unpubl.). Melbourne: University of Melbourne.
<<http://www.irchelp.org/irchelp/misc/electropolis.html>> [2007-11-27]

RUNKEHL, JENS, PETER SCHLOBINSKI & TORSTEN SIEVER (1998). *Sprache und Kommunikation im Internet. Überblick und Analysen*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

SCHEGLOFF, EMANUEL & HARVEY SACKS (1973). "Opening up Closings." *Semiotica* 8: 289–327.

SCHWEBS, TURE & HILDEGUNN OTNES (2006). *tekst.no: strukturer og sjangrer i digitale medier*. Oslo: LNU/Cappelen Akademisk Forlag.

SKOG, BERIT (2002). *SMS – Send Melding Straks: om språk og stil på mobil*. (ISS-rapport, 62). Trondheim: NTNU.

SVARE, HELGE (2002). *'Livet er en reise': metaforer i filosofi, vitenskap og dagligliv*. Oslo: Pax.

SVENNEVIG, JAN (1995). "Samtaleanalyse." *Tilnærminger til tekst: modeller for språklig tekstanalyse*. Red. Jan Svennevig, Margareth Sandvik & Wenche Vagle. Oslo: LNU/Cappelen Akademisk Forlag.

SVENNEVIG, JAN (2000). *Getting Acquainted in Conversation*. Philadelphia: John Benjamins.

TANNEN, DEBORAH (1982). *Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy*. Norwood, NJ: Ablex.

WERRY, CHRISTOPHER C. (1996). "Linguistic and Interactional Features of Internet Relay Chat." *Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Ed. Susan Herring. Amsterdam: John Benjamins. 47-63.